

Erkki Tuomioja: Lugupeetud kohalviibijad, hyvät ystävät, daamid ja härrad.

Ajalugu tähendab ka lugusid. Ja tänane sündmus on seda eriti. Soome saatkonna lugu, ehk siis õigemini lugu paljudest erinevatest vormidest, kuidas oma naaberriigis esindatud olla, sai nüüd sõnadesse ja lugudesse pandud. Idee selleks tulenes ühelt lõunasöögilt, kus kohtusid tollaegne suursaadik Tallinnas Aleksi Härkönen ja nüüdne suusaadik Helsingis Margus Laidre. Mulle kui Välisministeeriumi ajalookomitee aktiivsele osalejale ja ajaloolasele, kes on nii elukutseliselt kui isiklikult väga sügavalt Eestiga seotud, oli selle algatuse heakskiitmine loomulik. Seetõttu on mul palju häid põhjuseid tänasel üritusel viibida – ja mul on au siin olla.

Lugusid saab rääkida nii kõnes kui kirjas. Ajalooramatud on olulised, sest nendes saab lugusid jäädavalt talletada ja laiemale audientsile esitada. Raamatud võivad olla teaduslikud sündmuste kirjeldused täis alamärkusi, nimesid ja arve. Samas võivad need olla ka lood inimsaastustest, ühist huvi pakkuvatest sündmustest, juhtumistest ja kohtumistest. Raamat, mida täna tähistame, on mõlemat. Selle tekst voolab juturaamatuna, kuid põhineb põhjalikul arhiiviuurimisel ja tundidepikkustel vestlustel nendega, kes omal ajal ise viibisid kohal ja kõike ise nägid.

Nõukogude okupatsiooni aastatel anti Eesti ajalugu järgmistele põlvedele edasi emade, isade ja vanavanemate jutustatud lugudena. Mõtlen siin ajaloosündmuste mäletamist ja mõistmist nii, nagu neid kogesid inimesed, kes neid läbi elasid - mitte nagu poliitiline režiim tahtis neid näha ja kirjeldada. Iga diktatuuri korral kasutatakse ajalookäsitlust vahendina, et edendada režiimi jaoks kõige sobivamat jutustust ajaloost. Olen kindel, et suuline pärimus Eesti esimesest iseseisvusajast hoidis tegelikku ajalugu elus ja omas tähtsat rolli iseseisvuse taastamisel. Olid olemas eeskujud ja aated, mida järgida – rahvuslik ajaloo pärimus.

Sellel majal on tohutult lugusid rääkida – kahju, et seinad ja kaminad ei saa kogetut meiega jagada. Mõelge vaid, siin elasid inimesed ja pered kaugelt üle tuhande aasta tagasi. Tallinnas elati paekivist majades, sel ajal kui Soomes olid inimesed alles kütid ja korilased.

Selle ruumi lühtrid on ikka veel samad, mille valis noor arhitekt Georg Winterhalter ja võib öelda, et tagaseinas seisev kirst on alati siin olnud. Tegelikult tuli Winterhalter Tallinnasse selleks, et projekteerida naabruses asuv Rüütelkonna Maja, hilisem Kunstmuuseum. Olen kindel, et tal oli väga põnev laiendada oma tööd ka naaberkinnistule ehk von Uexkülli linnapaleele. Olen välisministrina näinud pea kõiki Soome saatkondi ja residentse. Ükski neist ei ole võrreldav meie Tallinna saatkonnaga – kuigi paljud neist on muul moel erakordsed. Siinse asukoht ja selle ilu on lihtsalt unikaalsed. Võin vaid imetleda nende julgust, kes 1926. aastal tegid otsuse osta Konstantin Pätsi kinnisvara. Olen kindel, et tolle tehingu mõlemad osapooled oleksid selle otsuse üle veel tänagi uhked.

Kui Eesti 1991. aastal oma iseseisvuse taastas, oli Soomel Tallinnas juba püsiesindus Liivalaia tänaval; selle asukohta reetsid viisajärjekorrad. Meie kohalolek Tallinnas oli alguse saanud kahetoalises korteris Mustamäel, kus asus viisakontor. See oli varjatud nurgake äärelinnas, mis ei andnud kuidagi ühe pealinnas asuva välisesinduse mõõtu välja. Kui perestroika ja glasnost hakkasid vabamaks reisimiseks piire avama, siis jäi varjatud nurgake ühtäkki liiga väikeseks. Viiekümneaastane lõhe, mille jooksul meie kaks rahvast ei jaganud teineteisega oma igapäevaelu ega kaubandust, hakkas hajuma ja edaspidi jõudsime ka suurema konsulaadi avamiseni ning lõpuks täismahus saatkonnani.

Saatkonna uuesti Toompeale paigutamine ei olnud üllataval kombel üldse kindel. Hoone oli ja on väga suur, selle staatus ajaloolise mälestusmärgina seadis varem ja seab ka nüüd piiranguid, ning siin kaasaegsete kontoriruumide loomine on alati pisut keeruline olnud, nii ka praegu. Aga tegelikult ei olnudki mingit muud valikut. Emotsioonid ja austus ajaloo vastu on tugevamad kui mis tahes ratsionaalsed kaalutlused.

Renoveerimine on olnud maitsekas, kvaliteetne, oskuslik ja professionaalne – nii arhitektuurilises plaanis kui tehnilise teostuse osas. Hoone näeb täna välja samasugune nagu 1996. aasta novembris saatkonnahooneks ametissepühitsemise ajal, kuigi sealtpaale on siinsetest salongidest ja treppidelt läbi käinud sõna otseses mõttes kümned tuhanded külastajad. Hoone on alati täit hoolt ja tähelepanu väärinud – aga väärinud ka külastajaid.

Peame jagama meievaheliste suhete ajalugu ja selle hoone lugu uhkusega, austades ka neid, kellel oli osa selle hiilguse taastamisel. See polnud lihtne projekt. Kõikjal tegutsesid arheoloogid, ehitusprojekti koostamine hoone renoveerimiseks, uuendamiseks ja säilitamiseks ühekorraga oli pidev tasakaalunumber. Kuid õnneks oli kasutada palju oskuslikke käsi ja professionaalseid päid – 19. sajandi hiilgus õnnestus tagasi tuua.

1990ndatel aastatel oli tegelikult neli hetke, mida võib Soome-Eesti suhetes sümbolseteks nimetada. Esimene neist oli diplomaatiliste suhete taastamine meie kahe riigi vahel. Soome ei ole kunagi Eesti iseseisvuse kaotust tunnistanud, seetõttu piisas vaid ühest diplomaatilisest noodist, et anda saatkonnale roll Soomet ka poliitiliselt esindada.

Teine oli Soome ühinemine Euroopa Liiduga 1995. aastal. See andis meile võimaluse aktiivselt Baltimaade EL-i liikmeks astumise nimel tööd teha – ja see ei olnud kerge ülesanne. Paljudes Euroopa pealinnades teati vähe Baltimaade Euroopalikust iseloomust ja seega usaldati neid veelgi vähem. Kuid tänu Balti riikide endi tohututele pingutustele ja ka partnerite tugevale toetusele sai juba 2004. aastal võimalikuks Euroopa Liidu liikmelisuse tähistamine.

Kolmas hetk oli 1997. aasta mais – viisavabaduse kehtestamine Baltimaade ja Soome vahel ning ka Rootsiga. Sellega tehti lahti tee meie kahe riigi ajaloolise geograafilise läheduse taastamiseks, millele hiljem aitas kaasa ka Schengeni režiim. Täna räägivad aastas 8 miljonit sõitu üle Soome lahe loo vastastikustest suhetest ning soovist midagi üle lahe tuua või viia – olgu selleks siis kaubad või teenused, inimesed või sõidukid, äri või meelelahutus.

Ja neljas hetk oli selle hoone restaureerimine. See on sümbol. Soome on alati investeerinud sellesse, et olla Tallinnas aktiivne, avatud ja nähtav, teenides mõlemat riiki, nende huve ja kodanikke. Siinsele hoonele tuleb kasuks selle kuulus asukoht ja suurepärase sisekujundus. See kohustab siin töötavaid inimesi ajaloo lugusid austama, aga ka neid teadma ja edasi vestma. Kohtu 4 ei ole aadress või hoone – Kohtu 4 on lugu kaotatud ja leitud omariiklusest, kaotatud ja leitud ideedest, kaotatud ja leitud hiilgusest.

Sellepärast see raamat kirjutatigi. Lood on väärt, et neid edasi rääkida.

Tahan siinkohal soojalt tänada raamatu autorit Jussi Pekkarineni. Samuti tahan tänada kõiki neid, kes kulutasid oma aega, et talle intervjuusid anda. Täna Soome Kirjanduse Seltsi ja kirjastust Varrak, kes pingutasid projekti nimel ja uskusid sellesse. Ning ma täna tõlkijaid Piret Salurit ja Kulle Raigi. Pole kokkusattumus, et see raamat antakse välja üheaegselt nii soome kui eesti keeles. See raamat on meie lugu ja seda peab rääkima meile mõlemale.